

STUDIJE

PROBLEM PROGRAMIRANJA U KATEHEZI MLADIH

Anto Mrvelj

PREZENTIRANJE PROBLEMA

U pastoralu mladih općenito, a to znači i u katehezi kao značajnom dijelu spomenutog pastorala, osjeća se danas velika potreba za odgojnim planom koji u sebe uključuje jasne stavove. Ta se potreba primjećuje posebno na polju kateheze koja se može okvalificirati kao ljudsko posredovanje s ciljem da se razvije vjera u osobama kojima je namijenjena. Uza spomenutu, nazovimo je definiciju, poznati stručnjaci u katehatici¹, definiraju katehezu kao „vjerski odgoj”, kao „odgoj u vjeri”, „odgoj vjere”, što znači da u procesu vjerskog odgoja treba ozbiljno razmišljati i o stalnim modelima programiranja.

Programiranje, u odnosu na program, ima svoj kontinuitet i zahtijeva „promjenu mentaliteta”, i u isto vrijeme prisiljava odgojitelja općenito, a to znači i katehetu, da u pravo vrijeme otkrije „znakove vremena”. U tom smislu, od katehete se traži da elastičnije prelazi od zaokupljenosti oko prenošenja „sadržaja” na „rast” osobe, s čistog poznavanja vjere na stavove vjere, s kateheze samo riječima na katehezu i riječima i stavovima što doprinosi i produbljivanju kršćanske poruke i iskustvu kršćanskog života.

Ovo se može ostvariti samo sigurnom meto-

dom programiranja, a ona se sastoji u „razumnom i organskom planiranju čitavog skupa odgojnih zahvata u pogledu postizanja jasnih odgojnih ciljeva”.² Budući da je katehizacija i odgojni čin, kateheza ne može biti prepuštena čistoj improvizaciji i radu „otprilike”, nego treba s puno sluha oslušivati konkretne potrebe mladih, odnosno onih kojima je namijenjena.

Programiranje u katehezi još je uvijek u počecima. To i jest razlog što danas o ovom

¹ Od brojnih, nabrojiti ćemo samo neke: E. ALBERICH, *Natura e compiti di una catechesi moderna*. Quaderni di Pedagogia Catechistica, A2, LDC, Torino-Leumann, 1971, 89 ss.; IDEM, *Catechesi e prassi ecclesiale. Identità e dimensioni della catechesi nella Chiesa di oggi*, LDC, Torino-Leumann, 1982, 49; C. BUCCIARELLI, *Realtà giovanile e catechesi*. 1. Motivazioni fondamentali. Quad. di Ped. Cat., C 7/1, LDC, Torino-Leumann, 1973, 110–160; C. BUCCIARELLI-F. PAIER-F. VERONESI, *Realtà giovanile e catechesi*. 2. L'animatore e il metodo. Quad. di Ped. Cat. C 7/2, LDC, Torino-Leumann 1975, 12; G. GROppo, *Educazione cristiana e catechesi*. Quad. di Ped. Cat., A 3, LDC, Torino-Leumann 1975, 12; S. RIVA, *Corso di catechetica*. Ed. Queriniana, Brescia 1982, 67; R. TONELLI, *Pastorale giovanile oggi. Ricerca teologica e orientamenti metodologici*, LAS-Roma, 1977, 245–303.

² L. SORAVITO, *La programmazione nella catechesi. Progetti e strumenti di lavoro per la promozione dei catechisti*, EDB, Bologna 1983, 5.

specifičnom problemu imamo vrlo oskudnu literaturu. Možda je tome razlog i činjenica što je ovaj novi pristup radu nastao s iskustvom na samom polju rada, a ne za stolom. Zato načini programiranja u katehezi i zahtijevaju dug i strpljiv rad.

Ovaj naš pristup samo je malen doprinos u razjašnjavanju problema programiranja u katehezi. Možemo ga uzeti kao početak ili ponudu za bolji i konkretniji vjerski odgoj mladih danas.

1. KATEHEZA: KOME JE NAMIJENJENA?

Govoreći o metodološkom usmjerenju u katehezi mladih, susrećemo se s konkretnim pitanjem: postoji li kakav odnos između metodološkog izbora i onih kojima je kateheza namijenjena? Taj odnos u potpunosti postoji i to ne samo što prvenstveno u potpunosti ovisi o drugom već prije svega što svaki metodološki plan u sebi uključuje i određenu kategoriju slušateljstva, koji se na prvi pogled mogu shvatiti kao povlašteni. Dakle, onaj prvi metodološki pristup u programiranju kateheze mladih, ovisi o onima kojima je ta kateheza namijenjena, a sve ostalo dolazi svojim logičnim slijedom.³

Iz spomenutog prividno proizlazi da metodološki pristup katehezi uključuje samo jednu kategoriju sudionika, u našem slučaju mladih, a druge isključuje. Međutim, kad je u pitanju kateheza kao specifičan oblik u pastoralu mladih, onda tu nema povlaštenih. U stvari, povlašteni su svi mladi. Radi svih se traži što prihvatljiviji plan na putu vjerskog dozrijevanja. Želja je da se dijalog razvije sa svima mladima, pogotovo sa „siromašnima” ili „prikraćenima” s bilo koje strane.

A koji su siromašni ili prikraćeni? Mislimo na sve one koji su na bilo koji način time pogođeni. Prije svega se misli na materijalno siromaštvo što je često samo polazište za sve druge prikraćenosti. Zatim, tu je društveno-kulturna prikraćenost koja se manifestira redovito putem frustracije i otuđenja. Uz to je usko vezana i afektivna, moralna, pa i društvena prikraćenost; osjećaj neprihvaćenosti od strane drugih što izaziva u osobi nedostatak

interesa za bilo koju vrednotu pa i onu duhovnu.⁴

Sve je to razlog traženja jednog prihvatljivijeg i konkretnijeg plana u katehezi mladih, koji će biti bliži i otvoreniji svima. Prihvaćanje ili odbijanje ovoga ovisit će o tajni Duha i ljudske slobode.

2. ZA ŠTO KATEHEZA ODGAJA I KOJOM ODGOJNOM METODOM?

Već smo spomenuli da u današnjim katehetskim gibanjima glavni izrazi koji su već uveliko usvojeni u pogledu definiranja kateheze jesu oni da je kateheza: odgajanje u vjeri, odgajanje do vjere, vjersko podučavanje ili, po nekima, prenošenje vjere, komuniciranje vjere.

No što je s katehezom u pogledu crkvene prakse? Da li se i ona nalazi u spomenutom polju djelovanja? Da, nalazi se i to ovim putem. Evangelizacija ili naviještanje Božje riječi danas se smatra kao osnovno poslanje Crkve. Već je papa Pavao VI. u svojem dokumentu „Evangelii nuntiandi” definirao evangelizaciju kao „vlastitu milost i poziv Crkve, njezinu temeljnu identičnost”.⁵ Budući da kateheza sudjeluje istom važnošću i dostojanstvom u dinamičnosti evangelizacije kao njezin bitan dio, kateheza baš na taj način ulazi u srž crkvene prakse i na njezinom polju djelovanja. To kateheza postiže ukoliko naviješta i produbljuje evanđeosku poruku za dozrijevanje vjere i kršćanskog života mladih i zajednica. Dakle, specifični cilj kateheze jest „odgajanje” vjere.⁶ Da se

³ Cfr. R. TONELLI, *Pastorale giovanile oggi...*, 245–246.

⁴ Cfr. R. TONELLI, *Dossier: Un itinerario per educare alla fede i giovani d'oggi*. in NPG, XV(1981) 2.5; *Conferenza episcopale italiana, Il rinnovamento della catechesi (=RdC)*, Roma 1970, 96–97.

⁵ *Evangelii nuntiandi* (esortazione apostolica di Paolo VI) 8. 12. 1975, 14.

⁶ Važno je barem imati na umu da je za mnoge velik problem i pitanje. u kojem smislu i do koje točke vjera može biti „odgojena”, „podučena”, „prenesena”, itd. Na poseban način ta sumnja i neodlučnost postoji u teološkom shvaćanju vjere gdje je pedagoško uplitanje suvišno na polju djelovanja između neizrecive milosti Božje i tajne ljudske slobode. Više

shvati narav ovog djelovanja Crkve, bitno je precizirati što se podrazumijeva pod riječju „vjera”, i što znači „vjerovati”?⁷

2.1. Vjera kao odgovor na Božji poziv

Za jednog vjernika kršćanina posjedovanje vjere znači mnogo više od jednostavnog prihvaćanja Riječi koja je prisutna u Bibliji i povijesti spasenja. Znači biti svjestan i odgovoran pred osobom Isusa Krista, njegovom riječi i spasenjem koje nam je već darovano. Imati vjeru znači prihvatiti temeljnu promjenu u životu po Božjem zahtjevu i biti vjeran tom životu do smrti.

No da li je to uvijek tako u svakidašnjem životu? Mnogi se često smatraju kršćanima samim tim što su kršteni i krizmani, a u svakidašnjem su životu i te kako daleko od Boga. Drugi opet misle da su vjernici jer izvršavaju vjerske propise: mise, molitve, sakramente. No da li su ti izvršioци uvijek vjernici?⁸ Za treće je vjera opet poznavanje crkvenih propisa, ili vjeru čisto svode samo na moral: čini svakom dobro i ne želi nikome zlo. Takav se vjernik u biti ništa ne razlikuje od nevjernika koji se isto tako ponaša.

Zato da bismo doista shvatili što znači vjerovati i biti vjernik, neophodno je prisjetiti se Abrahama, Mojsija, Isusovih učenika... Drugim riječima, prisjetiti se biblijskih vjerskih iskustava. A spomenuta nam iskustva govore da je vjera i vjerovanje uvijek susret dviju osoba: Boga koji zove i čovjeka koji odgovara na Božji poziv.⁹ A Bog se čovjeku obraćao i govorio riječima, djelima; u samoj osobi Isusa Krista, a danas preko Crkve i „znakova vremena”. Zato odgovoriti čovjeku za vjeru, znači prvenstveno pomoći mu da čuje, shvati i prihvati Božji poziv, a zatim tom pozivu i odgovori.

2.2. Različiti odgojni modeli

U katehezi, ili još bolje, u katehetskoj praksi, mogu se susresti različiti odgojni modeli. Dva najčešća koja susrećemo jesu model *usvajanja* i model *izlaganja*. Svaki od spomenutih modela ima svoje karakteristike.¹⁰

Što se tiče odgajanja kao *USVAJANJA* ili asimilacije, *poučavanje* je zamišljeno kao neko prelijevanje iz odgojitelja koji je pun znanja u odgajnika koji je prazan. Sve se programira i izvršava na individualan način. Dakle, *odgojitelj* se u ovom modelu odgajanja predstavlja kao onaj koji je dobro usvojio tuđi program i sadržaj teksta, i to prenosi slušateljima, zane-marujući njihove osnovne zahtjeve i potrebe. Susrećemo, dakle, odgojitelja konsumatora koji prenosi sadržaje.

Iz ovoga slijedi da je u takvom položaju *slušatelj* samo onaj koji treba razumjeti, usvojiti, naučiti i eventualno tražiti objašnjenja. Dakle, treba se uživjeti u nešto što mu je redovito nestvarno i daleko. *Tekst* je, po običaju, tuđa sinteza koju treba naučiti. I na kraju, kad je u pitanju *vrednovanje*, onda se to vrednovanje sastoji u kritiziranju i analiziranju intelektualnih sposobnosti slušatelja.

Ovaj model usvajanja najmanje je poželjan u katehezi, a u odgoju općenito. Razlog je u tome što se na ovaj način čovjeka odgaja za zajednicu i kulturu koja je već prošla, a ne za konkretni svijet u kojem živi. Što je još najgore, to bi bio tipičan način odgoja gdje se sputava osoba da sama odredi svoj životni program koji bi odgovarao njezinim stvarnim mogućnostima i gdje bi osoba mogla rasti i razvijati se slobodno i originalno.

Za razliku od modela usvajanja, odgojni model *IZLAGANJA* ili interpretiranja je bliži, jasniji i prihvatljiviji za osobe kojima je odgoj namijenjen. Sam način *poučavanja* zamišljen je kao osposobljavanje osoba da uočavaju znakove svojega vremena i da u skladu sa svojom kulturom pronađu osobni životni smjer gdje bi

o ovome: E. ALBERICH, *Catechesi e prassi ecclesiale...*, 90–132.

⁷ Cfr. L. SORAVITO, op. cit., 7–15.; R. TONELLI, *Pastorale giovanile oggi...*, 245–297.; E. ALBERICH, *Natura e compiti...*, 89–101.; C. BUCCIARELLI – F. PAIER – F. VERONESE, *Realtà giovanile e catechesi...*, 9.

⁸ Prisjetimo se Isusova razgovora s farizejima, Lk 13,24–27.

⁹ Cfr. E. ALBERICH, *Natura e compiti...*, 91–95.; IDEM, *Catechesi e prassi...*, 92–94.; L. SORAVITO, op. cit., 8–9.

¹⁰ Cfr. L. SORAVITO, op. cit., 21–23.

slobodno i bez ograničenja razvile svoju osobnost. *Odgojitelj* nije konsumator koji samo prenosi, nego je animator: onaj koji stimulira, pobjeđuje i surađuje sa svojim „učenicima” u njihovom razvoju. *Osoba* koja se odgaja u ovom je slučaju aktivan i kreativan subjekt osobnog dozrijevanja. Osjeća se kao „netko” tko je sposoban ne samo interpretirati tuđe riječi nego i sam „uzeti riječ”. Osjeća se vrijednim jer je uključen u stvarnost života koji ga okružuje. *Tekst* ili program s kojim se osoba ili grupa susreće jest samo sredstvo koje pomaže za konkretnije, „originalnije” *programiranje*, osjetljivo na mentalitet, stavove i praksu sudionika. I na kraju, kad se gleda *vrednovanje* rezultata, onda se ono ne sastoji u kritiziranju pojedinaca, sudionika, već u kritičkom analiziranju učinjenoga.

Služiti se ovim odgojnim modelom znači upoznati jedan novi oblik odgoja gdje je svatko pojedinačno pozvan da bude svjestan sebe, i odgovoran u svojem djelovanju u odnosu prema ambijentu, prostoru i vremenu u kojem se nalazi. Ovdje se osjeća i međuljudski odnos gdje svaka osoba raste i razvija se s drugim osobama koje žive istu stvarnost.

Ostvarivanjem odgojne prakse izlaganja u odgoju općenito, a to znači i u katehezi, pedagogija nam danas nudi jednu novu metodu, a to je metoda istraživanja i programiranja.¹¹

3. ŠTO JE TO PROGRAMIRANJE?

Da bi se usmjerilo mlade da žive svoju kršćansku vjeru po osobnoj kreativnosti i životnoj situaciji u kojoj se nalaze, da li je doista neophodno slijediti metodu programiranja? Početni je problem u tome što sama ideja za traženjem sustavnih modela za pravljenje odgojnih i pastoralnih planova, niti je toliko stara, niti previše u praksi raširena. Zato, kao što se postavlja pitanje o mogućnosti odgoja za vjeru, postavlja se i pitanje može li se uopće govoriti o programiranju i o bilo kakvom modelu u vjerskom odgoju. Svakako, osoba ili grupa odgaja se vjerski putem globalnog pastoralnog plana u kojem kateheza zauzima specifično mjesto. Da bi se postigao pastoralni cilj u naviještanju vje-

re, koriste se mnogi elementi baš iz odgojnih znanosti. To na poseban način vrijedi za didaktiku, znanost koja se bavi proučavanjem odgojnih modela programiranja.¹² Imajući u vidu puninu sadržaja katehetske prakse, kateheza ima i te kako potrebu za metodom programiranja. Međutim, model programiranja u katehezi ima svoju vrijednost samo ako doprinosi ozbiljnom vjerskom dozrijevanju (vjerskom odgoju). Suprotno ovome ne bi imalo nikakve vrijednosti.¹³

Zato smo se i zapitali: što je to programiranje? Prema L. Soravitu, programiranje u odgoju općenito, a to znači i u katehezi, jest „organsko i racionalno planiranje serije odgojnih zahvata (odgojna iskustva) usmjerenih na postizavanje unaprijed određenih ciljeva”.¹⁴

No prije nego što prijedemo na razradu same naravi programiranja, pozabavit ćemo se nakratko odgojnom normom pod nazivom „program”, a kasnije ćemo usporediti ta dva pojma.

Govoreći o programu u odgoju i podučavanju, trebamo se prisjetiti da se na tom polju možemo susresti sa dva sasvim suprotna programa: jedan tzv. *koncentrični* (naziv još ciklički) i drugi *progresivni*.¹⁵ Da bi učenje i odgoj bili uistinu funkcionalni, trebaju se temeljiti na progresivnom programu. Prije nego se malo više pozabavimo s naravi progresivnog programa, nakratko ćemo se zadržati na prvom, nazvanom koncentričnim.

3.1. Koncentrični program

Po svojoj naravi, ovaj program svim mladima različite dobi predstavlja jednu te istu stvar

¹¹ Cfr. R. TONELLI, Dossier: Un itinerario..., 7.; L. SORAVITO, op. cit., 27–32.

¹² Cfr. M. PELLEREY, Progettazione didattica. Metodologia della programmazione educativa scolastica, Torino 1979, 34.

¹³ Više o ovome: G. GROppo, Cauto rinnovamento e integrità dei contenuti nella „Catechesi tradendae” di Giovanni Paolo II, in: Orientamenti Pedagogici 27 (1980) 1, 86–88.

¹⁴ L. SORAVITO, op. cit., 27.

¹⁵ Opširno o koncentričnom i progresivnom programu u katehezi obradio je: J. COLOMB, Al servizio della fede. Manuale di catechetica, Vol. 1. LDC, Torino-Leumann, 1969, 285–300.

koja se razrađuje manje-više razjašnjavanjem. Početkom našeg stoljeća i u katehetskim se metodama koristilo u većini slučajeva upravo koncentričnim programom. Ako je u sebi i imao određeni razvoj, neku kvantitativnu progresivnost, svakako to nije mogao imati po već ustaljenim zakonima psihologije. Naglasak je bio stavljen na sustavnost i jasnoću izlaganja materije uz obavezno učenje napamet bitnih stvari, a da se pri tom nije previše marilo za psihologiju i sposobnosti slušatelja.

Svakako, korist od koncentričnog programa je minimalna, a nedostaci su brojni.¹⁶ Međutim, kateheza po sebi i u sebi traži autentično promatranje napredovanja slušatelja i računa s njim u programiranju programa. Zato je za katehezu prikladniji onaj program koji vodi računa o sklonosti slušatelja, o njegovom interesu, a riječ je o tzv. progresivnom programu.

3.2. Progresivni program

Za razliku od koncentričnog programa, progresivni program predstavlja predmet proučavanja koji treba usvojiti, ali uvijek vodeći računa o sklonostima i mentalnim sposobnostima slušatelja. Progresivni program nije toliko po sebi opterećen jednostavnim prijelazom sa manje na više koliko brigom za ravnotežom između materije koja se poučava i duševnog interesa osobe kojoj je obuka namijenjena. Prema tome, prava je progresivnost kvalitativan, a ne kvantitativan faktor. Na primjer u katehezi. Nije progresivni program onaj koji za jednu dob govori o Bogu Ocu, za drugu o Bogu Sinu i utjelovljenju, a za treću pak o Duhu Svetome i istočnom grijehu. Kao da se tu radi o tome da je tajnu Presvetoga Trojstva ili istočnog grijeha možda manje ili više teže razumjeti od tajne o utjelovljenju ili otkupljenju. Ne radi se o tome. Progresivnost se ne sastoji u nutarnjoj teškoći tajne koja se iznosi, nego je progresivnost vezana uz ljudsku slabost. Naime, progresivnost treba tražiti u čovjeku koji joj i daje pravi oblik i naličje.¹⁷

Svakako, korištenje progresivnim programom u katehezi i odgoju uopće jest jamstvo da će poučavanje biti prihvaćeno, shvaćeno i djelotvorno među mladima. To je na poseban

način osjetljivo u katehezi gdje se traži vjernost i dosljednost bilo za poruku koja se prenosi, bilo za osobu kojoj se prenosi. Sam mentalitet u kojem se razvija programirani program po sebi je progresivan. Za razliku od koncentričnog, u progresivnom programu autoritet je samo u službi slušatelja jer doprinosi njihovom osobnom razvoju. Nakana je programa da, uz aktualno promatranje mlade osobe kakva jest, u njoj gleda i odraslu osobu koja će postati. Ne radi se dakle o progresivnosti radi progresivnosti i na brzinu, nego da se u poučavanju bude što bliži mladoj osobi i osjeti da nas dotična osoba slijedi. Drugim riječima, važno je izraziti vjernost onome koga se katehizira.¹⁸

Ako bismo htjeli praviti usporedbu između ova dva programa, onda treba najprije spomenuti da niti jednome od spomenutih programa ne treba davati apsolutno prvenstvo. Razlog je u tome što svaki od njih na svoj način ima u sebi i koncentričnoga i progresivnoga. Ipak je progresivni program svakako prihvatljiviji. Uz zajedničke kvalitete koje ima s prethodnim, koncentričnim, progresivni program ima više „sluha” za psihološke i pedagoške metode koje su neophodne u odgoju i ljudskom razvoju. Progresivni je program prihvatljiv u katehezi jer daje mogućnosti i katehezi kao odgojnom činu i katehistu da bude efikasan. U stvari, glavni je problem u tome kako biti što bliži i što vjerniji mladoj osobi u samom činu kateheze.

Nakon što smo se barem u glavnim crtama upoznali s naravi programa, pokušat ćemo usporediti program i programiranje.

Program općenito, pa tako i u katehezi, po sebi je uvijek službeni dokument iza kojega stoji službeni autoritet. Po sebi je usredotočen prvenstveno na sadržaj koji treba prenijeti učenicima. Do u tančine propisuje i svrhu i cilj odgojne djelatnosti. Pažnju prvenstveno posvećuje sadržaju, tj. „što” podučavati, i metodi „kako” podučavati.

¹⁶ Opširnije o vrijednosti i nedostacima koncentričnog programa u katehezi nalazi se u: J. COLOMB, op. cit., 292–294.

¹⁷ Cfr. Ibidem, 295.

¹⁸ Cfr. Ibidem, 296–298.

Programiranje u katehezi, za razliku od programa, jest odgojni plan razrađen od grupe odgojitelja po idejama odgojnih znanosti, koji prvenstveno vodi računa o konkretnim potrebama mladih u njihovu kršćanskom životu. Nakana tog plana usredotočena je na postizavanje odgojnih ciljeva, a plan je po sebi takav da pruža stvarne mogućnosti da se razvije i bude shvaćen od grupe za koju je namijenjen. Odgojni plan prvenstveno polaže pažnju na cilj odgoja, tj. na ono „zašto” odgajati, kao i procjenu „kako” utvrditi ispravnost odgoja.¹⁹

Dakle, programiranje se u katehezi treba odlikovati dvostrukom vjernošću: Bogu i čovjeku; vjernošću Bogu jer se Crkva u službi svojeg proročkog poslanja prepušta vodstvu Božje pedagogije, a vjernošću čovjeku jer katehist treba poznavati ljudsku osobu, njezine duhovne procese, kao i zajednicu u kojoj osoba živi i raste. U stvari, da bi katehist u potpunosti izvršio svoju katehezu, kao odgojitelj treba paziti na svaku pojedinu pojedinčevu potrebu.

Budući da se od kateheze zahtijeva da poštuje dvostruku vjernost Bogu i čovjeku, postoji opasnost da u improvizaciji i nesnalženju padne u različite oblike *nevjernosti* u praksi. Tada dolazi do nekakve slučajne kateheze koja je lišena svojih metodoloških stavova, a probleme rješava onako kako joj se predstavljaju. Susrećemo tada katehezu koja „preživljava” jer pruža tek toliko da bude mirna savjest, katehezu koja je „zabrinuta” za strukture i aktivnost radi aktivnosti, zanemarujući pri tome ono osnovno, a to je rast osobe; dakle, čisti „aktivizam”, a k tome i niz drugih nedostataka u katehetskoj praksi gdje osoba ili grupa ostaju „praznine” koje treba popuniti.²⁰

3.3. Glavni stavovi za ispravno programiranje

Kateheza je kao odgojna znanost po sebi razumska djelatnost koja ima nakanu da ostvari već određene ciljeve i rezultate. Zato se od nje traži da prije svega jasno definira i odgajanikovu i odgojiteljevu polaznu stvarnost, ciljeve za kojima se teži, metode i sredstva za postizanje određenih ciljeva, uvjete u kojima će se odgojna djelatnost odvijati, kao i način uredovanja i

provjeravanja koliko su zacrtani ciljevi ostvareni.

Isto tako i grupa odgojitelja, u našem slučaju katehista, kad se nađe pred određenom grupom mladih koje će pratiti u njihovu ljudskom i kršćanskom rastu, prije nego preciziraju glavne stavove, elemente programiranja, trebaju sebi postaviti sljedeća pitanja:

– Tko su sudionici–slušatelji za koje smo pozvani da ih odgajamo u životu i vjeri? Kakva je njihova osobna sposobnost? U kakvim kulturnim i socijalnim uvjetima žive?

– Kakva je njihova polazna, stvarna situacija? Jesu li sposobni mijenjati nešto da bi postigli ciljeve koji su nužni da se postignu?

– Koji su sadržaji i odgojna iskustva prikladni da bi se mladima pomoglo da postignu već zacrtane ciljeve?

– Kako didaktički treba organizirati ta iskustva radi postizanja ciljeva?

– Kako se može provjeriti, u pogledu katehetskog plana, da li su ciljevi postignuti?²¹

Reći ćemo ukratko nešto o navedenim stavovima.

3.3.1. Polazna stvarnost

Polazimo s analizom polazne situacije u katehezi jer su u njoj uključena sva pitanja i sve potrebe vezane uz odgojni proces. U prvom planu dolaze *sudionici–slušatelji* tog procesa. Razmatra se njihov psiho–socijalno–kulturni svijet, njihovi primarni interesi, posebne naklonosti, sposobnosti i nedostaci. Što se tiče ambijenta u kojem žive, prvenstveno se misli na obitelj, školu, mjesto (a možda i kvart), župu (Crkvu), mass–medije...! Sve su to nezaobilazni činioci u programiranju odgojnog procesa.

Što se tiče psiho–pedagoškog stanja slušatelja, u programiranju je važno uočiti njihove potrebe, intelektualno i duševno dozrijevanje, psihičku i moralnu dinamičnost njihove dobi, društvenu dinamičnost, urođene sposobnosti

¹⁹ Cfr. L. SORAVITO, op. cit., 27.

²⁰ Cfr. Ibidem, 28–29.

²¹ Cfr. R. TONELLI, Dossier: Un itinerario..., 8–10.; L. SORAVITO, op. cit., 31.

i njihove međuljudske odnose. Dužnost katehista-odgojitelja jest da uoči i njihov religiozni svijet, da dozna njihovo prijašnje vjersko iskustvo i saznanje, njihove nove vjerske prijedloge, djelatne sposobnosti prema vjerskom životu, kao i nedostatke u tom pravcu. Sve se te spoznaje dobivaju jedino izravnim promatranjem ponašanja sudionika, stalnom prisutnosti među njima, i na empatičan²² način prihvaćajući njihove stavove.

Da bi se u tome uspjelo, važnu ulogu ima sam katehist-odgojitelj. A to znači: riječ je o njegovoj stručnoj spremnosti, didaktičkoj sposobnosti, ljudskoj i vjerničkoj zrelosti, slobodnom vremenu i sposobnostima u međuljudskim odnosima. Uostalom: „Svaki onaj koji želi danas na djelotvoran način govoriti o Bogu, treba pokrenuti ljudske probleme i imati ih uvijek pred sobom pri iznošenju pouke. To je, uostalom, nužna potreba za bilo koji kršćanski govor o Bogu.”²³

3.3.2. Određivanje ciljeva

Najvažnija stvar u programiranju općenito, a tako i u katehezi, jest upravo određivanje ciljeva koje se želi postići. Ti ciljevi trebaju biti jasno i točno definirani, kako bi na kraju mogli biti vrednovani.

Da bismo što bolje shvatili što se podrazumijeva pod *ciljem* u programiranju, trebamo uočiti njegovu razliku od drugih termina kao npr. *svrhe* odgojnog procesa ili *nakane* samoga odgojitelja ili ustanove. Tri su termina po sebi dosta slična, ali po svojoj konačnici i te kako različita.

– Cilj je uvijek opći pogled u cio odgojni proces u koji je uključeno programiranje. Po sebi označava konačni stav odgajanika, plod odgojnog zahvata. Na primjer, odgojni rezultat jednog mladog odgajanika jest u tome da mlada osoba počinje djelatno sudjelovati u životu crkvene zajednice.

– Svrha odgojnog procesa bila bi ona idealna nakana koja se želi ostvariti. Recimo, potpuna zrelost odgajanikove kršćanske svijesti.

– Naprotiv, nakana odgojitelja ili ustanove označava neku posebnu želju koju odgojitelj ima u pogledu rasta odgajanika. Recimo, izri-

čito odgajanje pojedinčeve vjerske svijesti.

Ako bismo htjeli učiniti klasifikaciju ciljeva u odgojnom procesu, to je moguće na tri načina:

a) u Pogledu *vremenskog* ostvarenja ciljeva, ciljevi se mogu podijeliti na:

- završne ili finalne;
- posredne ili intermedijalne;
- neposredne ili imedijalne.

O spomenutim će ciljevima biti govora u našim kasnijim izlaganjima.

b) Po svojoj *specifičnosti*, ciljevi se dijele na:

- opće ili generalne: govore nam o temeljnoj odgajanikovoj sposobnosti;
- određene ili specifične: opisuju jedan od načina na koji odgajnik izražava postignutu djelotvornu sposobnost.

c) Po *sektorima razvijanja* osobe, ciljevi se dijele na:

- spoznajne ili kognitivne: govore o usvojenom znanju odgajanika– sudionika na kraju odgojnog procesa;
- čuvstvene ili afektivne: opisuju nutarnje odgajanikove stavove;
- djelotvorne ili operativne (nazvani također psiho–motorni): govore o ponašanju, o djelotvornoj sposobnosti koju je odgajnik usvojio.²⁴

Pogotovo je u katehezi važno da postoje sva tri spomenuta cilja i da se međusobno nadopunjuju. Primjera radi, navodimo primjer iz Markova evanđelja: „Približilo se kraljevstvo nebesko: obratite se i vjerujte evanđelju.” (Mk 1,18). Dakle – otkrivanje jedne kršćanske poruke koja po svojoj naravi zahtijeva stav koji treba pokazati vanjskim ponašanjem.

---

22 „Empatija” je termin kliničke psihologije, a znači sposobnost staviti se na mjesto drugoga i gledati svijet očima kako ga vidi onaj... Osjetiti unutarjni svijet kao da je naš vlastiti, ali nikada pri tome ne zaboraviti ono „kao da”...! Cfr. C. ROGERS, *La terapia centrata-sul-cliente*, Martinelli, Firenze 1970, 92.; C. ROGERS – M. KONGENT, *Psicoterapia e relazioni umane*, Boringhieri, Torino 1970, 92.

23 Conferenza episcopale italiana, *Il rinnovamento della catechesi (RdC)*, Roma 1970, 27.

24 Cfr. L. SORAVITO, op. cit., 55–57.; R. TONELLI, *Dossier: Un itinerario...*, 8–9.

3.3.3. Biranje metode

U programiranju biranje metode nije stvar odgojiteljeva ukusa, nego je taj izbor usko vezan s ciljevima koji se žele postići kao i sadržajem koji se želi produbiti. Na primjer, postizavanje određenog cilja može biti negativno uvjetovano jednom metodom po sebi dobrom, ali neodgovarajućom za dotični cilj. Dakle, usvajanje metode u programiranju odgojnog procesa mora biti u odnosu sadržaja i ciljeva koji su već naznačeni.

Sama riječ „metoda” znači *način* na koji se odvija neki odgojni proces. Znači također vrstu odnosa koji odgojitelj ima prema svojim odgajanicima tokom odgajanja. Drugim riječima, metoda je posebno odabiranje i organiziranje odgojnog rada, funkcionalnosti i prikladnosti pri ostvarivanju određenih ciljeva u različitim polaznim situacijama.²⁵

3.3.4. Vrednovanje

Posljednji stav za ispravno programiranje jest vrednovanje. Ono, u stvari, i zaključuje programiranje, ali ga u isto vrijeme usmjeruje naprijed.

Po sebi, vrednovanje je proces pomoću kojega se provjerava koliko su sudionici–odgajnici postigli postavljene ciljeve.²⁶ Spomenuti proces vrednovanja uključuje u sebe utvrđivanje funkcionalnosti odabrane metode i adekvatnost ciljeva prema slušateljima kojima su namijenjeni.

4. NEODGOVARAJUĆI MODELI PROGRAMIRANJA I HERMENEUTIČKI MODEL U PASTORALU MLADIH I U KATEHEZI

Ovdje se želi istaći kako je nedovoljno u odgojnom programiranju početi samo od unaprijed određenih ciljeva koji bi se trebali primijeniti u svakoj situaciji, zanemarujući pri tome stvarnost stvarne situacije. Također treba pokazati da isto tako u programiranju nije dovoljno da se pođe od samih pitanja mladih jer bi onda prijetila opasnost od nepotpunosti.

To su razlozi što se preporučuje tzv. hermeneutički model, kako u pastoralu mladih op-

ćenito, tako i u katehezi kao specifičnom obliku istog pastorala. Hermeneutički se model sastoji u tome da polazna točka odgojnog programiranja bude: pitanje mladih i Božji čini (npr. utjelovljenje koje nam govori kako se Bog nudi čovjeku poštivajući u ljudskoj naravi Sina, sposobnost i shvaćanje samog čovjeka). Pokušat ćemo obje stvari pobliže promatrati.

4.1. Neodgovarajući modeli

Predstaviti, strukturirati jedan model u odgojnom programiranju na ovaj ili onaj način nije jedna te ista stvar. Nije zato jer precizan model uključuje u sebi antropološke, a u našem slučaju i teološke probleme. To ćemo vidjeti iz sljedećeg primjera. Usporedimo ova dva modela u odgojnom programiranju:

- a) ciljevi – pitanja – metoda – vrednovanje
- b) pitanja – ciljevi – metoda – vrednovanje.

Po svojem sadržaju izgledaju jednaki, međutim, po svojoj zamisli i praktičnosti to su dva sasvim različita shvaćanja. Ako bismo jedan od navedenih modela htjeli primijeniti pri programiranju u katehezi, onda moramo reći da za vjerski odgoj nijedan od predstavljenih modela nije prikladan. U prvom su ciljevi definirani neograničeno, pa je metoda jednostavno u službi ciljeva. U drugom modelu, naprotiv, ciljevi su definirani prema pitanjima odgajnika, dajući tako prednost eventualnom iskustvu, a ne objektivnosti problema. U prvom se slučaju odgojni model koristi humanističkim znanostima samo u trenutku definiranja metode, dok teologija na neovisan način propisuje ciljeve koji su redovito izvan konkretne situacije i stvarnih problema mladih. Naprotiv, u drugom modelu uglavnom prevladava subjektivno iskustvo, ali na štetu objektivnih sadržaja. Više se pažnje posvećuje neposrednim pitanjima mladih nego proročkom sadržaju poruke. I na kraju, dok je u prvom modelu naglasak stavljen na „kako” činiti, u drugom je stavljen na „što” i „zašto” činiti.²⁷

²⁵ Cfr. L. SORAVITO, op. cit., 127–128.; R. TONELLI, Dossier: Una itinerario..., 9.

²⁶ Cfr. Ibidem, 10.

²⁷ Cfr. Idem.

Budući da ni prvi ni drugi model nije prikladan, pitamo se: postoji li kakva alternativa koja bi u praksi nadišla ograničenost opisanih modela? Odgovor bi bio – hermeneutički model.

4.2. Hermeneutički model u pastoralu mladih i u katehezi

Shematski prikaz spomenutog modela u programiranju možemo prikazati na sljedeći način:

Ispravna primjena ovog modela istodobno omogućuje prihvaćanje i eventualnih zahtjeva mladih, a da se to ne protivi već uhodanoj crkvenoj praksi.

Naime, pitanja mladih u pogledu vjerskog odgoja po sebi su neodvojiva od Božjih čina i događaja kroz povijest spasenja. Zato je za ispravno programiranje u katehezi potrebno da polazna točka budu pitanja mladih i Božji čini koji zajednički određuju ciljeve odgoja, ciljevi metodu, metoda vrednovanje, što sve ukupno, čitav proces, zahtijeva opet obnavljanje samog procesa prema novim usvajanjima. Drugim riječima, obnavljanje procesa prema novom „akulturiziranju”.²⁸

Po sebi, vjera se uvijek rađa u jednoj kulturi, u jezičnom izražaju jednog naroda. Taj se proces odigrava u dijalogu koji se sastoji u davanju i primanju. Zato se i kaže da je vjera moćna snaga koja očovječuje, u smislu što potiče osobu i traži od nje da uistinu postane čovjek, „novi čovjek” kojega je Bog objavio u osobi Isusa Krista. U isto vrijeme s humaniziranjem čovjeka, humanizira se i konkretna kultura.

Proces akulturiziranja uključuje: bit, sadržaj ili argument kršćanskog iskustva, nazvan još „fides quae”, zajedno sa stavom, načinom

samoga kršćanina, poznat pod imenom „fides qua”. Dok „fides quae” znači ono „što”, tj. događaj, sadržaj kršćanskog iskustva, dotle „fides qua” ide za onim „kako” do jedne logične, stvarne kršćanske egzistencije vjernika-kršćanina.²⁹

U svakom slučaju, problem je pitanje smisla života, pitanje kvalitete vjerskog života mladih u određenom ambijentu i određenoj kulturi. I jedno i drugo služi i potrebno je imati na pameti pri određivanju glavnog cilja u pastoralu mladih, dakle i u katehezi kao značajnom dijelu tog pastorala.

5. GLAVNI CILJ U KATEHEZI MLADIH

Budući smo se opredijelili za hermeneutički model u programiranju, smatrajući ga najprikladnijim, druga važna točka u katehezi mladih jest da se definira glavni cilj. Po sebi, to bi bilo *integriranje vjera – život*, što doprinosi osposobljavanju osobe da *živi vjeru – ufanje – ljubav*.³⁰ Dok je upotpunjavanje, integriranje vjera – život glavni cilj u katehezi mladih, dotle je osposobljavanje za življenje vjere – ufanja – ljubavi posredan ili intermedijalan cilj.

Po svojoj naravi cilj je uvijek stav, „produkt” koji se treba pokazati na kraju odgojnog plana. A to znači da ga je moguće promatrati i mjeriti. Drugim riječima, cilj u katehezi nije nakana koju katehist želi ostvariti, već je to plod, produkt te nakane. Cilj nije ono što sudionik, u našem slučaju mlada osoba, treba učiniti; nije to dakle neki „proces”, nego opet produkt tog procesa. Cilj nije nešto što treba naučiti, nego je on plod tog učenja.

Dakle, temeljni cilj u katehizaciji mladih jest da se integriraju vjera i život. A to znači da vjera kao takva treba imati udjela pri globalnom

²⁸ Termini „akulturizirati” i „inkulturizirati” nisu sinonimi, iako se često upotrebljavaju da bi se izrazila ista stvarnost...; cfr. G. MILANEZI, *Sociologia della religione*, LDC, Torino-Leumann, 1973, 48–49.

²⁹ Cfr. Više o ovome u: R. TONELLI, *Dossier: Un itinerario...*, 11–13.; E. ALBERICH, *Catechesi e prassi...*, 73.

³⁰ Cfr. R. TONELLI, *Pastorale giovanile oggi...*, 214–216.; E. ALBERICH, *Natura e compiti...*, 73–74

planiranju životnih načela poštivajući pri tome uvijek slobodu osobe. Da bi vjera mogla izvršiti taj svoj zadatak, po teološkim razmišljanjima ona treba posjedovati prije svega svoju *osobnu* dimenziju. To znači da treba biti shvaćena kao osobno povjerenje i predanje Bogu u osobi Isusa Krista. Zatim, vjera treba imati *sadržajnu* dimenziju, a to znači prihvatiti kao stvarnu istinu ono što nam Bog govori u osobi Isusa Krista. Drugim riječima, na konkretan Božji poziv traži se konkretan ljudski odgovor. I na kraju, vjera treba posjedovati *eklezijalnu* dimenziju ukoliko je kršćaninova vjera uvijek „vjerovati zajedno” u zajednici vjernika.³¹

Integrirati vjeru i život, u našem slučaju, znači oblikovati kod mladih osoba odgojnim procesom čvrstu osobnost kako bi im svakidašnji život bio takav da se uoči življenje kršćanskih načela. Življenje tih načela ne smije biti kao nešto što im se nameće izvana, već kao potreba koja je neodvojiva od svakidašnjih ljudskih vrlina. To je u stvari jedini način da mlada osoba počne živjeti vjeru vjerujući u život.

Sklad između vjere i života, kako prije spomenusmo, čini osobu sposobnom da u svojem konkretnom svakidašnjem životu živi vjeru, ufanje i ljubav. O spomenutoj „sposobnosti” može se govoriti tek kada osoba posjeduje potrebne, bitne stavove u svojim konkretnim činima kao što su: samostalnost, postojanost, pravodobnost i lakoća.

Samostalnost kao sposobnost, neovisnost pri odlučivanju ravnajući se po osobnim motivima, bez osjećaja ovisnosti od sugeriranja sa strane.

Postojanost kao sposobnost usmjeravanja osobnog ponašanja po jedinstvenom etičkom usmjerenju, znajući odbaciti one stavove koji su po sebi nedosljedni, neustaljeni ili po sebi odviše promjenljivi.

Pravodobnost kao sposobnost konkretnog odlučivanja u najkraćem roku, znajući nadići krize i nevolje koje mogu dovesti do neodlučnosti i do smušenosti.

Lakoća kao sposobnost da se u odlučnim trenucima upotrijebe sva raspoloživa sredstva da bi se, uz okretnost i dosljednost, postigao osobni sklad.³²

Vidimo, dakle, da spomenute sposobnosti kod pojedinaca stvaraju osobno „držanje”,

a to zatim uvjetuje ponašanje u pogledu određene stvari ili situacije. U našem slučaju, vjera, ufanje i ljubav jesu temeljni stavovi ukoliko su darovi Božji jer je samo po Kristu, s Kristom i u Kristu moguće vjerovati, nadati se i ljubiti...! Dakle, prednost ima Božja inicijativa koja sama po sebi traži ljudski odgovor.

Zato, da bi se postiglo stvarno integriranje vjere i života kod mladih osoba, neophodno je odgajati i usmjeravati mlade da im životni stavovi ne budu suprotni onima temeljenima na vjeri, nadi i ljubavi.

6. METODA I OSNOVNA METODSKA NAČELA

Vratimo se nakratko na razgovor o metodi i odgoju, ali sada i na metodska glavna načela. Već smo rekli da metoda jest *način* na koji se odvija neki odgojni proces, da je ona posebno odabiranje i organiziranje odgojnog plana, funkcionalnosti i prikladnosti u ostvarivanju određenih odgojnih ciljeva. Postignućem određenih ciljeva jednom takvom metodom obično se kaže za nju da je – valjana.

Ipak, opće je mišljenje da sve metode ne mogu biti jednako prikladne. Nije moguće, naime, odrediti neku metodu koja bi po sebi bila konačna i najpovoljnija u bilo kojoj situaciji. Zato je poželjno da se u odgojnom programiranju odrede opća načela koja bi opravdavala valjanost jedne metode, a upozoravala na nedostatke druge. To je vrlo važno i pri određivanju metode u katehezi i katehetskom programiranju.

Jedni sugeriraju pet osnovnih metodoloških načela u općem odgojnom planiranju:

– *načelo znakovitosti* – netko nešto može shvatiti i doznati osobnim traženjem, istraživanjem ili posrednim primanjem, usvajanjem. U prvom slučaju naglasak je stavljen na samoinicijativnom spoznanju, dok je u drugom slučaju riječ o usvajanju znanja prenesenog od nekoga drugoga...;

³¹ Cfr. F. ARDUSSO, *Fede* (l'atto di). in *Dizionario teologico interdisciplinare*, Vol. 2. Ed. Marieti, Torino 1977, 176–191.

³² Cfr. R. TONELLI, *Dossier: Un itinerario...*, 20.

– *načelo obrazloženja* – postići nešto više i drukčije od već postojećega, nužno je potrebno i po sebi neizbježno nutarnje motiviranje i obrazloženje. Taj nutarnji motiv već je jamstvo nečeg novog, drukčijeg, aktualnijeg...;

– *načelo produbljivanja i koncentriranja* – koje stvara nove stimulacije i otkriva nove vidike kod osobe...;

– *načelo integriranja* – koje se može definirati i kao interdisciplinarno. Riječ je o razlozima koji zahtijevaju i opravdavaju interdisciplinarnost u odgojnim znanostima u koje spada i katehetika...;

– *načelo konkretnosti* – koje uključuje u sebe sva do sada navedena načela. Upozorava na potrebu konkretnosti i puno poštovanje kod odgojnog prijedloga ukoliko taj prijedlog usmjeruje prema naprijed za postizanje onoga što se „još nije” postiglo. Načelo konkretnosti jamči dvije stvari: s jedne strane potrebu davanja vrijednosti općim i nadnaravnim vrednotama, s druge važnost dijaloziranja s mladima poštujući njihova iskustva.³³

Drugi predlažu tri načela za ispravnu odgojnu metodu:

– *Prvo načelo* – treba razlikovati ono što se želi doznati od *načina* kako to doznati. To znači da odgojitelj-animator treba znati razlikovati između onoga „što” ima reći, i „načina” i „vremena” kad je mlada osoba spremna da to usvoji. U traženju „načina” nije ispravno temeljiti se na osobnim iskustvima učenja jer to ne jamči da će imati učinka i kod drugih...;

Drugo načelo – uvijek treba polaziti od informacija i zahtjeva mladih, a ne od zahtjeva koji su po mišljenju odgojitelja ispravni i objektivni. To drugim riječima znači da treba imati „sluha” za ideje, sposobnosti, mogućnosti, interese, iskustva i obrazloženja mladih, a ne da pod svaku cijenu treba davati prednost ideji i iskustvu odgojitelja...;

– *Treće načelo* – trebamo biti svjesni da postoje *brojni pristupi* jednoj te istoj stvari. U tom smislu, najbolja odgojna metoda bit će ona koja u sebi uključuje i iskazuje: različite mogućnosti, progresivnost, probleme i rješenja, subjektivnost i objektivnost, pasivnost i aktivnost, do poštivanja mišljenja i zahtjeva ka-

ko pojedinca, tako i grupe.³⁴

7. SADRŽAJI KATEHEZE MLADIH

Nakon određivanja glavnih ili konačnih ciljeva u katehezi mladih, zatim metode i njezinih načela, neophodno je odrediti i sadržaje koje treba razumjeti i usvojiti da bi se ostvarili već definirani ciljevi.

Ovdje je bitno istaći dvije stvari. Prvo: nema osobnog rasta i dozrijevanja bez usvajanja onih sadržaja koji spadaju u stvarnost ambijenta u kojem osoba živi. Odgoj osobe ostvaruje se putem kritičkog pogleda na kulturu u kojoj živi, kao što se i vjerski odgoj ostvaruje otkrivanjem Božjih znakova kroz povijest spasenja prihvaćajući Božji poziv osobnim odgovorom. I druga stvar: spoznaja i kritičko interpretiranje dotičnih sadržaja ne može biti samo sebi svrha, nego su usmjereni ostvarenju odgojnih ciljeva koji su već utanačeni. Na primjer, Kristovo se naviještanje ne može svesti samo na apsolutno poznavanje činjenica, nego treba biti prijedlog, program za mijenjanje svijeta ostvarujući „novo nebo i novu zemlju”.

To je razlog što programiranje u sebi uključuje selekciju sadržaja da bi bio usvojiv, ali i funkcionalan pri rastu i razvijanju osobe. To znači da se sadržaji jednog odgojnog procesa ne mogu poznavati odmah u samim počecima rada s mladima, već se oni otkrivaju, dobivaju i usvajaju tokom vremena prema konkretnim zahtjevima osoba i vremena kao takvoga.³⁵

Još u početku ovoga rada rekli smo koji su glavni zadaci kateheze. Spomenuli smo da je njezin cilj uspostavljanje odnosa između Boga koji se objavljuje i čovjeka koji ga traži. Dakle, njezin je glavni zadatak da pomogne čovjeku da uspostavi odnos s Bogom koji govori i koji se objavljuje.

Sada se pitamo zajedno s mladima: Gdje

³³ Opširnije o navedenim načelima u: Ibidem, 26–30.

³⁴ O spomenutim načelima i njihovoj razradi više u: cfr. M. COMOGLIO, *La programmazione educativa*. in: NPG. XVIII (1984) 4, 52–57.

³⁵ Cfr. L. SORAVITO, op. cit., 75–76.

nam to Bog govori i gdje nam se objavljuje? Drugim riječima, gdje se mogu naći, odakle se mogu uzeti glavni sadržaji za katehizaciju mladih? Prije svega, glavni izvor jest iskustvo i *stvarnost biblijske objave*. Bog je uspostavio dijalog s ljudima „svojim riječima i djelima ... kroz povijest spasenja” (DV 2). Naime, „riječi Božje, izrečene ljudskim jezicima, postadoše slične ljudskom govoru, kao što jednoč Riječ Vječnog Oca, uzevši slabo ljudsko tijelo, postade slična ljudima” (DV 13).

Bog nam se zatim objavljuje preko *svoje Crkve*. Isus Krist dao je zadatak Crkvi da svjedoči za njega i njegovu riječ svim narodima. Taj zadatak Crkva izvršava prvenstveno propovijedanjem i katehiziranjem, zatim slavljenjem euharistije i drugim činima.

Treći način na koji nam Bog govori i gdje se objavljuje jesu „*kulturna*” *iskustva* ukoliko se odjek njegove riječi manifestira u povijesti i u kulturi jednog naroda.

No jednako je važno pitanje: Kako odabrati sadržaje? Pa, sigurno je da se sadržaji u katehizaciji mladih ne odabiru po slobodnoj volji animatora ili odgojitelja zbog ovog ili onog stava, već uz punu odgovornost i vjernost kako prema *vjerskoj poruci* koja se želi prenijeti, tako i prema *osobama* kojima se prenosi.³⁶ Drugim riječima, glavni kriteriji pri odabiranju sadržaja trebali bi biti ovi:

- *funkcionalnost* sadržaja u odnosu prema ciljevima koji su već postavljeni;
- *adekvatnost* ili shodnost sadržaja sa sposobnošću usvajanja od strane slušatelja;
- *aktualnost* i značenje sadržaja poruke za osobe kojima je namijenjena;
- *važnost* sadržaja unutar poruke uzeta globalno: bitni elementi, ključni pojmovi itd.

Zato prije negoli se katehisti odluče na odabiranje sadržaja, trebaju najprije pažljivo pročitati katekizam ili namijenjenu literaturu za koju se drži da je prikladna za postizavanje ciljeva, odabrati teme koje će odgovarati katehizaciji i postizavanju ciljeva, temeljito proučiti odabrane teme uz obavezni upit: Koliko je to sve skupa „ono pravo” za vjersko i ljudsko dozrijevanje mladih?

8. VREDNOVANJE

Posljednja točka odgojnog programiranja jest vrednovanje. Riječ je, naime, o procjenjivanju, o provjeravanju da li je i koliko uspio čitav odgojni proces; da li je ostvareno ono što je programirano? Kada smo nabrojili glavne elemente za ispravno programiranje, onda smo spomenuli i vrednovanje i rekli što je ono, tako da nas sada zanima samo ovo: *što i kada* vrednovati?

8.1. Što i kada vrednovati?

Koliko je god lako reći da u odgojnom programiranju treba biti i voljni element, mnogo je teže odrediti do koje točke i kako vrednovati da bi vrednovanje u sebi bilo barem donekle objektivno. Ovdje ćemo naznačiti samo opća obilježja jednog vrednovanja, a vrednovanje jednog primijenjenog programiranja u katehizaciji mladih sa svim svojim elementima, nadugo je i naširoko obradio R. Tonelli u svojem dosjeu o vjerskom odgoju mladih danas.³⁷

Prvi model vrednovanja tiče se *objekta* ili onoga što se ili koga se želi vrednovati. Ovdje se polazi najprije od:

- vrednovanja *ciljeva* koji se žele postići ili su već postignuti,
- vrednovanja *metoda* koje su primijenjene ili će se primijeniti pri postizavanju ciljeva,
- vrednovanja *sadržaja* koji su postignuti i uspješno usvojeni,
- vrednovanja samog *pristupa* vrednovanju navedenih elemenata u odgojnom programiranju.

Postoji zatim i drugi model: vrednovanje koje se tiče *vremena* ili trenutka u kojem je izvršeno. Postoje tri vrste ovog vrednovanja:

1. *dijagnostičko* vrednovanje koje uglavnom promatra i analizira stvar u samim počecima. Procjenjuje jesu li postojali svi uvjeti za odvijanje odgojnog programiranja još prije nego je započeo odgojni proces. Tako se vrednuju: katehist ili odgojitelj-animator, mladi, odnosno

³⁶ Cfr. Ibidem, 78–80

³⁷ Cfr. R. TONELLI, Dossier: Un itinerario..., 57–63.

destinatori odgoja, kao prostor i vrijeme odvijanja odgojnog procesa.

2. *formativno* vrednovanje koje procjenjuje razvoj programiranja u njegovim različitim oblicima do postizavanja ciljeva. Riječ je o uobličavanju, modificiranju odgojnog procesa usklađujući ga uvijek prema konkretnim zahtjevima i potrebama odgojanika.

3. *zbirno ili kompleksivno* (cjelokupno) vrednovanje obuhvaća ukupno ostvarenje programiranja. Utvrđuje istinitost postignutih ciljeva; da li je došlo do promjena kod odgajnika koje su se očekivale; da li je došlo do dozrijevanja vjerskih stavova, do integriranja vjere i života, do življenja vjere, ufanja i ljubavi kao glavnih ciljeva u katehizaciji mladih.

Ovo posljednje, kompleksivno vrednovanje, vrlo je teško ostvarivo na polju kateheze. Razlog je taj što vjersko dozrijevanje ili življenje vjere, ufanja i ljubavi, izmiče bilo kakvom vanjskom vrednovanju. Uz to, nikada ne možemo biti sigurni da li su, eventualno, ostvareni navedeni kršćanski stavovi samo čisti plod rada i zalaganja katehista ili je to i plod obitelji i ambijenta u kojima mlada osoba živi.³⁸

8.2. Glavne faze vrednovanja

M. Comoglio³⁹ nudi nam četiri glavne faze ili stupnja u provođenju procesa vrednovanja.

Prva faza: *treba odrediti što vrednovati*. Još se zove i faza utvrđivanja ili mjerenja. To je, u stvari, prikupljanje osnovnih podataka i informacija po već određenom kriteriju...;

Druga faza: *treba odrediti kada i kako prikupiti podatke*. Naime, vrednovanje se može učiniti i nakon samo jednog sastanka, može nakon, recimo, tri mjeseca, a može se i nakon čitavog programiranog odgojnog procesa. A to može biti u školi ili u kakvoj osnovnoj katehiziranoj grupi...;

Treća faza: *izlaganje dobivenih podataka* koji su neophodni pri vrednovanju. Samo je na taj način u vrednovanju moguće izbjeći ili previše umišljen sud ili jednostavno prešućivanje suda što je jednako opasno i neodgovorno...;

Četvrta faza: vrednovanje kao „*feed-back*”

na odgojno programiranje. U ovom vidu odgojitelj-animator ponovno vrednuje pozitivnosti ili negativnosti, ili čak eventualne promjene koje će biti kao posljednje pri vrednovanju odgojnog programiranja...!

Zato se i kaže da je vrednovanje proces provjeravanja onoga što je već učinjeno.

ZAKLJUČAK

Umjesto klasičnog zaključka, evo jedno osobno razmišljanje.

Moguće je, naime, da jedan katehist ili odgojitelj-animator koji godinama radi „svoj posao”, vidi ovo sve skupa kao teško i komplicirano. Možda rekne da je odgajao i bez ovih pustih odgojnih pravila i propisa, te da su mladi jednako tako rasli i vjerski se razvijali i bez poznavanja odgojnog programiranja.

Zatim, onaj tko se po prvi put upusti u problem programiranja u odgoju, a na poseban način u katehezi, može imati dojam da je to posao koji zahtijeva puno muke i odgovornosti do postizavanja željenog učinka i to ga zaplaši.

Prvima bismo napomenuli samo to da se onime što smo rekli u vezi s programiranjem u katehezi mladih, ne želi odbaciti, odstraniti ili staviti u pitanje njihov trud, entuzijazam ili uspjeh u možda dugom razdoblju njihova katehiziranja. Želimo da im ovaj naš mali metodološki i didaktički doprinos samo pripomogne da budu što svjesniji onoga što već korisno čine, a daljnji rad da im bude što djelotvorniji i uspješniji.

Onima koji imaju nakanu započeti svoje odgojno djelovanje služeći se procesom odgojnog programiranja, želimo skrenuti pažnju na realnost potpunijeg i konkretnijeg ostvarenja odgojnog plana, kao i na osobno usavršavanje u svojoj „profesionalnoj” praksi.

Na kraju, ne smije se zaboraviti da je vjera uvijek slobodan čin. Čak kad smo programirali i do u tačine ostvarili plan kršćanskog oblikovanja mladih osoba, tim našim odgajanicima

³⁸ Cfr. M. COMOGLIO, op. cit., 57–58.; L. SORAVITO, op. cit., 129–130.

³⁹ Cfr. M. COMOGLIO, op. cit., 28–29.

još uvijek ostaje sloboda da potvrdno ili niječno odgovore na Božji poziv.

To opet znači da je katehist uza sav metodološki trud na polju kršćanskog odgoja ipak prvenstveno pozvan da zdušno izvrši svoju proročku službu. Drugim riječima, pozvani smo da sijemo na Božjem polju, a koliko će sjeme

izrasti, to ovisi od Njega sama i od odgajanika.

Očito je, dakle, da sve ovo što smo rekli o problemu programiranja u katehezi nije ništa drugo nego jedna uvodna sinteza koja daje određeno usmjerenje. Zato je poželjno da odgojitelji—animatori na tom polju nastave traženjem još boljih i djelotvornijih rješenja.